

Adab ve ahlâk

Eyüp Bey: “Âdâb-ı muâşeret nedir? Ne değildir?”

Günümüzde kısaca “görgü” de denen “âdâb-ı muâşeret”, sınırları vahy-i İlâhî tarafından tesbit edilen davranış kurallarından ibarettir. Başka bir ifadeyle, Allah’ın razı olabileceği ölçülerde davranış sergilemektir. Davranışlarımızda Allah’ın razı olabileceği ölçüleri ise Sünnet-i Seniyyeden alıyoruz. Bu durumda âdâb-ı muâşeret için, Sünnet-i Seniyyeye uygun davranışlar şeklinde bir tarif getirmemiz de mümkün. Böyle olunca Sünnet-i Seniyyeye uymayan veya Sünnet-i Seniyyeden alınmayan davranışlara ne âdâb, ne de görgü diyemeyiz. Başka bir ifadeyle “Güzel ahlâkı tamamlamak için gönderilen” Allah Resûlü (asm), âdâb-ı muâşeret olarak nitelediğimiz “güzel davranışlar” serisini ya bizzat göstermiş, ya da bize ışık tutacak temel ölçüler ve ana kriterler koymuştur. “Beni Rabbim edeplendirdi! Edebimi ne güzel yaptı!” 1 buyuran Allah Resûlü’nün (asm) tasvip etmediği davranışları ise “güzel davranışlar” silsilesinde zikretmemiz mümkün değildir. Böyle olunca da meselâ erkekle kadının tokalaşmasını veya bir meselede Allah’ın merhametinden fazla merhamet göstermeye çalışmayı “âdâb-ı muâşeret”ten saymamıza imkân yoktur.

Hazret-i Muâz (ra) anlatıyor: “Allah Resûlü (asm) bana şöyle tavsiyede bulundu: ‘Ya Muâz! Allah’tan kork! Doğru sözlü ol! Verdiğin sözde dur! Emanete riâyet et! Hıyanet etme! Komşu hakkını koru! Öksüze merhamet et! Tatlı sözlü ol! Herkese selâm ver! Amelini güzel yap! Emelini kısa tut! Uzun kuruntulardan vazgeç! İmanını koru! Kur’ân’ı anla! Âhireti sev! Hesabı düşün! Herkese şefkat kanatlarını ger! İlim ve hikmet sahiplerine kötü söz söyleme! Doğruyu yalanlama! Günahkâra itaat etme! Âdil devlet başkanına isyan etme! Yeryüzünde bozgunculuk çıkarma! Nerede olursan ol; takva üzere ol ve Allah’tan kork! Her günahın akabinde tevbe et! Gizli günah işledinse gizli; açık günah işledinse açık tevbe et!” 2

Sa’d b. Hişam (ra) anlatıyor: Bir gün Hazret-i Âişe’nin (ra) huzuruna girdim ve Resûl-i Ekrem’in (asm) ahlâkından sordum. Bana:

“Kur’ân okumuyor musun?” dedi.

“Evet; okuyorum!” dedim.

“Resûlullah’ın (asm) ahlâkı Kur’ân’dan ibarettir!” dedi. 3

Kur’ân-ı Mû’cizü’l-Beyan, Resûl-i Ekrem’in (asm) büyük bir ahlâk üzere olduğunu 4 ; ümmetine düşkün ve merhametli bulunduğunu 5 ; Allah’a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah’ı çok zikredenler için Resûlullah’ın (asm) en güzel bir örnek teşkil ettiğini 6 ; Allah’ı sevenin, bu sevgisini ancak Resûlullah’a (asm) ittibâ ile gösterebileceğini 7 beyan eder ve mü’minleri Allah’a ve Allah’ın Resûlüne (asm) itaat etmeye çağırır.

Abdullah b. Mes’ud’un rivayet ettiği bir hadîs-i şerife göre ise; Kur’ân Allah’ın edep sofrasıdır; mü’minler güçlerinin yettiğince Allah’ın edep sofrasından bilgi ve hikmet toplamalıdır.

Bu durumda bir Müslümanın, davranışlarını Allah’ın razı olabileceği ölçülere göre tanzim etmesi, yani gücünün yettiğince Sünnet-i Seniyyeyi yaşaması en öncelikli görevleri arasındadır. Sünnet-i Seniyye dediğimiz davranış örnekleri, bir Müslüman için âdâb-ı muâşeretten başka bir şey değildir. Ya da bir Müslümanın âdâb-ı muâşereti, Sünnet-i Seniyyeden başka bir şey değildir. Esasında sünnet-i seniyye, yeryüzündeki bütün insanlar için de en güzel görgü kurallarını ihtivâ etmektedir. Zira Hz. Peygamber’in sünnet-i seniyyesi, tâbir-i diğerle getirdiği İslâmiyet, beşerin ‘din-i fitrîsi’dir, yani insan yaratılışına en uygun dindir.

Bu durumda görgülü olmanın ve bir Müslümanın âdetini ibadete çevirmesinin yolu da, Sünnet-i Seniyyeye ittibadan geçmektedir. 8

Dipnotlar:

- 1- Keşfü’l-Hafâ,1:70;
- 2- Beyhakî, Şuâb’ül-Îman
- 3- Müslim, Salâtü’l-Misâfirîn, 139
- 4- Kalem Sûresi, Âyet:4
- 5- Tevbe Sûresi, Âyet:128
- 6- Ahzâb Sûresi, Âyet:21
- 7- Âl-i İmran Sûresi, Âyet:31
- 8- Bedüzzaman, Lem’alar, s. 58